

ВИСНОВОК

**про наукову та практичну цінність дисертації
Боровинської Ірини Євгеніївни на тему “Соціально-психологічні
стратегії життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб”,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – психологія**

На відкритому засіданні лабораторії психології мас і спільнот за участі науковців лабораторії соціальної психології особистості та аспірантів (усього – 15 осіб) відбулася публічна презентація Боровинською І. Є. наукових результатів дисертації на тему “Соціально-психологічні стратегії життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб”.

На підставі обговорення змісту презентації, рецензій кандидата психологічних наук, завідувачки лабораторії соціальної психології особистості Дворник М. С. і кандидата психологічних наук, доцента, старшого наукового співробітника, головного наукового співробітника лабораторії психології мас і спільнот Коробки Л. М. прийнято висновок про наукову та практичну цінність дисертації (результати голосування – одноголосно).

1. Актуальність. Дисертація Боровинської І. Є. є роботою, у якій традиційна для соціальної психології тема успішності розглядається під новим ракурсом, який, відкриває широке поле для наступних досліджень. Йдеться про соціально-психологічні стратегії життєвої успішності, а отже про роль інших людей у її досягненні. Ще одним важливим аспектом дисертаційного дослідження є застосування соціально-психологічних стратегій життєвої успішності внутрішньо переміщеними особами – людьми, які вимушено покинули місце свого проживання через воєнний конфлікт, а отже пережили або переживають складний, подекуди травмувальний досвід. А відтак, респонденти мали (чи мають) кризу і зміни у ціннісно-смісловій сфері, сприйнятті життя, баченні самої життєвої успішності і стратегій її досягнення.

У теоретичній частині дисертації авторка, систематизуючи роботи українських та зарубіжних науковців, здійснила покроковий аналіз основних категорій дослідження – життєвої успішності, життєвих стратегій, соціально-психологічних стратегій життєвої успішності, переломних життєвих подій та їхнього впливу на соціально-психологічні стратегії життєвої успішності. Імпонує вправність дисертантки у розмежуванні схожих понять, виокремленні переліку соціально-психологічних стратегій життєвої успішності на основі проведеного теоретичного аналізу та розгляді впливу різних контекстів на життєву успішність та соціально-психологічні стратегії її досягнення.

Наукова сміливість дисертантки проявляється і у виборі мішаних методів емпіричного дослідження, що міг би загострити питання про репрезентативність. Утім, Боровинська І. Є. вдало аргументує доречність обраної композиції методів та впевнено посилається на існуючі дослідження,

адаптуючи надійні та перевірені критерії аналізу до власного дослідження. Крім того, висновки зроблені на основі якісного аналізу підтверджуються кількісними, що додатково виправдовує вибір цих методів та їхнє поєднання для емпіричного дослідження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Об'єктом дослідження Боровинської І. Є. стала життєва успішність внутрішньо переміщених осіб, предметом – соціально-психологічні стратегії життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб. Відповідно, робота тісно пов'язана із тематикою наукових досліджень Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, а саме із темою науково-дослідної роботи лабораторії психології мас та спільнот “Психологічні стратегії адаптації спільноти до умов і наслідків воєнного конфлікту” (2016–2018 рр.), державний реєстраційний номер теми 0116U003300, та темою науково-дослідної роботи соціальної психології особистості “Соціально-психологічний супровід постраждалих від воєнних дій у період переходу до умов мирного життя”, (2019–2021 рр.), державний реєстраційний номер теми 0119U000141.

3. Наукова новизна отриманих результатів є безсумнівною, адже тема використання соціально-психологічних стратегій життєвої успішності є мало вивченою. Ми мало знаємо про те, як впливає зміна місця проживання на життєву успішність, а відтак, на використання її соціально-психологічних стратегій, адже життєва успішність реалізується через життєвий проект – те, що постійно конструюється, і зміни місця проживання однозначно ведуть до змін в ньому (або не ведуть, і тоді виникає цілий спектр нових феноменів, які ще належить дослідити).

Цілком погоджуємося із аналізом авторкою наукової новизни свого дослідження, в якому зазначена низка тез. Справді, вперше виділено перелік соціально-психологічних стратегій життєвої успішності, розкрито їхній зміст, розроблено питальник для визначення рівня життєвої успішності, визначено спільне і відмінне у репертуарах та способах використання соціально-психологічних стратегій життєвої успішності серед успішних ВПО, успішних не ВПО та неуспішних ВПО, застосовано коучинг як інструмент для роботи із запитам ВПО, пов'язаними з життєвою успішністю і соціально-психологічними стратегіями її досягнення та доведена ефективність його використання. Поглиблено розуміння життєвого успіху і життєвої успішності як нетотожних понять. Набули подальшого розвитку уявлення про роль кризових подій у розгортанні життєвого успіху і життєвої успішності, уявлення про зміну рівня життєвої успішності у зв'язку з переселенням та адаптацією до наслідків воєнного конфлікту, засоби оцінки ефективності коучингу та застосування якісних і кількісних показників.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Здобувачка вибудовує своє дослідження на основі аналізу численних наукових підходів, що демонструє не тільки широку обізнаність з результатами як фундаментальних, так і найновіших наукових досліджень, а

й дозволяє гідно доповнити дослідницький фонд серед європейських, американських та українських науковців власними результатами.

Цінним є те, що дисертантка досліджує соціально-психологічні стратегії життєвої успішності та починає коучингову роботу через глибинні інтерв'ю, що сприяє наративізації пережитого досвіду та опрацюванню травматичної пам'яті респондентів.

Фокус на соціально-психологічних стратегіях життєвої успішності при роботі психолога із особами, які зазнали переміщення, міграції може допомогти у здійсненні фасилітації посттравматичного зростання, оптимізації процесів адаптації та набуття/відновлення життєвої успішності. Також видається надзвичайно ресурсним застосування коучингу як методу допомоги при конструюванні/переконструюванні життєвого проєкту внаслідок вимушеної міграції за допомогою освоєння соціально-психологічних стратегій життєвої успішності, подолання труднощів, усвідомлення своїх цінностей, сильних і слабких сторін. Звісно, що результати роботи також можуть лягти в основу майбутніх програм соціальної адаптації, тренінгових курсів та просвітницьких заходів тощо.

Окремо слід відзначити стиль написання роботи. Дисертантка демонструє грамотний науковий стиль мовлення та логічне викладення матеріалу, вдало обґрунтовуючи власну точку зору.

5. Використання результатів роботи. Матеріали дисертації пройшли апробацію на V міжнародному науковому і практичному семінарі «Political and economic self-constitution: citizenship identity and education» (м. Коринф, Греція, травень 2017), на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку» (м. Київ, квітень 2018), Усеукраїнському конгресі із соціальної психології (м. Київ, листопад 2019), XXIV Міжнародній науковій і практичній конференції «Social and Economic Aspects of Education in Modern Society» (м. Варшава, Польща, 25 грудня 2020). Методологічні підходи до проведення дослідження та попередні результати роботи були представлені в межах наукових шкіл «Searching for Path to Peace in the Post-Soviet Space» (м. Одеса, червень 2018) та «Peace Building in Eurasia: Education, Identity and Politics» (м. Бішкек, Республіка Киргизстан, червень 2019).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі, засвідчена активною присутністю у науковій спільноті та підтверджена відповідними документами.

Дисертаційна робота виконана в лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, науковий керівник – Васютинський Вадим Олександрович, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Боровинської І. Є. є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та

запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача.

За результатами досліджень опубліковано 14 одноосібних наукових праць, у тому числі, 8 статей у наукових фахових виданнях (з них 2 статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до ОЕСР та/або Європейського Союзу), 6 тез доповідей в збірниках матеріалів конференцій.

А) Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях затверджених МОН України:

1. Боровинська І. Є. (2017а) До психологічного розуміння понять «успіх», «успішність», «життєвий успіх», «життєва успішність», Науковий вісник Херсонського державного університету, Вип. 3, том 2, 142-148. (Index Copernicus)

2. Боровинська І. Є. (2017б) Соціально-психологічна природа стратегій життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб, Проблеми політичної психології, 5(19), 62-72.

3. Borovynska I. Ye. (2019a) Life successfulness as a phenomenon influenced by social desirability effect, Scientific Herald of the Kherson State University, Vol.1, 199-205 (Index Copernicus).

4. Borovynska I. Ye. (2019b) The place of mental health in the structure of life successfulness, Humanitarium, 42(1), 16-27 (Index Copernicus).

5. Borovynska I. Ye. (2019c) The sense of community belonging among internally displaced persons with high level of life successfulness, Theory and practice of modern psychology, Iss. 5, vol. 1, 129-135 (Index Copernicus).

6. Borovynska I. Ye. (2020a) Coaching as a mean of social-psychological strategies for life successfulness activation among internally displaced persons with low level of life successfulness: possibilities and limitations, Theory and practice of modern psychology, Iss. 1, vol. 3, 21-27 (Index Copernicus).

Статті у міжнародних наукових виданнях, які входять до Європейського Союзу:

7. Borovynska I. Ye. (2020b) Social-psychological strategies for life successfulness of internally displaced persons: comparative analysis, KELM, 33(5), 70-79 (Index Copernicus).

8. Borovynska I. Ye. (2020c) Social-psychological outcomes of coaching cooperation for internally displaced persons with low and moderate levels of life successfulness, Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference: Social and Economic Aspects of Education in Modern Society, 35-45.

Б) Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Borovynska I. (2017). The Role of Post-Traumatic Growth in Success Achieving by Internally Displaced Persons, V International Scientific and Practical Seminar Political and Economic Self-Constitution: Citizenship Identity and Education, м. Коринф, Греція, 26 травня 2017 очна участь із доповіддю і публікацією матеріалів.

10. Боровинська І. Є. (2018). Життєва успішність і сім'я – єдиний вимір сучасної реальності. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку, Київ, 4 квітня 2018, очна участь із доповіддю і публікацією матеріалів.

11. Borovynska I. Ye. (2018a). Success Stories of IDPs as a Resource of Adaptation and Inspiration for Other Community Members. Всеукраїнська науково-практична конференція з медіапсихології. Медіаторчість в сучасних українських реаліях: протистояння медіатравми, Київ, 19 червня 2018, заочна форма участі із публікацією матеріалів.

12. Borovynska I. Ye. (2018b). The Dark Side of Life Success: How to Achieve Results and Preserve Mental Health, II International conference on mental health care "Mental health: Global challenges of XXI Century", м. Київ, 27-28 жовтня 2018, очна участь із публікацією матеріалів у MHGC Journal (Рим, Італія).

13. Боровинська І.Є. (2019а). Готовність внутрішньо переміщених осіб до оволодіння соціально-психологічними стратегіями життєвої успішності, Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем виховання і освіти», м. Харків, 26–27 липня 2019, заочна участь із публікацією матеріалів.

14. Боровинська І. Є. (2019b). Ставлення до взаємодії з фахівцями допомагаючих професій переселенців з низьким і високим рівнями життєвої успішності, Міжнародна науково-практична конференція Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти), м. Львів, 27–28 вересня 2019 року, заочна участь із публікацією матеріалів.

8. Висновок наукового керівника доктора психологічних наук, професора, головного наукового співробітника лабораторії психології мас і спільнот Васютинського В. О.

Аспірантка Боровинська І. Є. розпочала навчання за експериментальною програмою підготовки докторів філософії в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України у вересні 2016 року. Від початку навчання продемонструвала глибокий інтерес до наукової проблематики життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб, що була пов'язана з тематикою наукових досліджень лабораторії психології мас і спільнот.

За час навчання проявила себе як активний, зацікавлений, умотивований молодий науковець. Аспірантка самостійно обрала тему та методологію свого дослідження, обґрунтовано відстоювала власну позицію під час обговорень на засіданнях лабораторії та інших наукових зібрань, але також дослухалася до порад і рекомендацій наукового керівника та науковців інституту.

За чотири роки навчання здобувачка продемонструвала високий інтерес до наукової діяльності. Вона плідно працювала над науковими статтями за темою дослідження: основні результати дисертації опубліковано у восьми фахових українських та зарубіжних виданнях та в шести працях апробаційного характеру.

Під час навчання Ірина Євгеніївна долучалася до різних видів наукової діяльності в інституті: брала активну участь у міжнародному проєкті «Євразійський обмін із вивчення миру», у межах якого відвідала міжнародні літні школи в Україні та Киргизстані, сприяла організації літньої школи проєкту на базі інституту, входила до складу Ради молодих вчених інституту, долучалася до організації та проведення таких заходів, як семінар для науковців «OpenUp», круглі столи та семінари ради молодих учених НАПН України, брала участь у міжнародних виставках, присвячених освіті та кар'єрі за кордоном.

В рамках навчання аспірантка проходила наукове стажування за кордоном на базі Інституту вивчення миру та політики безпеки Гамбургського університету (м. Гамбург, Німеччина) в рамках проєкту «Євразійський обмін з вивчення миру». Окрім того, аспірантка брала активну участь у п'яти всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, де представляла свої напрацювання у вигляді наукових доповідей за результатами дослідження.

Загалом Боровинська І. Є. відмінно виконала програму освітньої складової індивідуального навчального плану, успішно склала всі іспити та заліки з індивідуального навчального плану на оцінку «відмінно», належно та своєчасно виконувала роботу за індивідуальним планом наукової роботи, вчасно подавала звіти та необхідну документацію. На жаль, обставини особистого та суспільного життя завадили Ірині Євгеніївні захистити готову дисертацію безпосередньо після закінчення аспірантури.

Зважаючи на належне виконання індивідуального плану роботи, підготовку дисертаційної роботи на високому науковому рівні з нестандартним підходом до розв'язання наукової проблеми, активність і вмотивованість аспірантки під час навчання, можна зробити висновок про те, що Боровинська Ірина Євгеніївна заслуговує на схвальну оцінку її роботи в аспірантурі та рекомендацію для проведення подальшої попередньої експертизи її дисертації.

Отже, вважаємо що дисертаційна робота Боровинської І. Є. «Соціально-психологічні стратегії життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам пп. 9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Це дозволяє рекомендувати дисертаційну роботу до захисту.

Завідувачка лабораторії
психології мас і спільнот
доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник

І. Губеладзе